

בי"ה,
ירושלים, ז' חשוון תשנ"ב

מכתב ברכה

כבוד ידידי הרב החשוב והיקר,
מוה"ר אהרן דאום שליט"א,
הרב דקהלת פרנקפורט דמיין יצ"ו

כת"ר הראני גליונות מספרו ההולך ונדפס וראיתי את
חילו לאורייתא בביאור הלכות וסוגיות בכמה וכמה
מקצועות בתורה, ודרכו בסברא ובהסברה נעימה וכבר
פרסם מחידו"ת בקבצים תורניים שונים.

ולא באתי אלא לברך את כבוד ידידי הרב המחבר
שליט"א, שיזכה לפרסם את כל חידו"ת, ולהוסיף כהנה
וכהנה להגביר חילים בתורה לתועלת הוגי התורה,
ולהפיץ מעינותיו חוצה, בלקוטי הלכות לאנשי קהילתו,
כמנהגו מאז.

ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך הרחוה ונחת.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה

אברהם כהנא שפירא
הרב הראשי לישראל

MORDECHAI ELIAHU
RICHON LEZION
CHIEF RABBI OF ISRAEL

מרדכי אליהו
הראשון לציון
הרב הראשי לישראל

ב"ה, י"ז כסליו תשנ"ב
8-234/נ"ב

לכבוד
הרב היקר והחשוב
הרב אהרן דאום שליט"א
רב דקהילת פרנקפורט דמיין
השלום והברכה !
עברתי על חלקו של הספר אותו אתה עומד להוציא
לאור, ואשר חלקו נדפס בחוברות ומאמרים תורניים,
ואשר קראת לו בשם "עיונים בהלכה".
עברתי על המאמר בענין טבילת כלים בשבת המוזכר
בשו"ע או"ח סימן שכ"ג סעיף ז'. נראה לי כי בזמן הזה
שאין אנו נוהגים ללכת למקוה לקחת משם מים, ובפרט
בזמן הזה שיש רה"ר דאורייתא. וכאמור כל ההיתר היה
בבאר מים שהיו רגילים לשאוב ממנו מים, והבאר נמצא
בתוך החצר שאין בו דין טלטול. באופן זה התירו שנראה
כלוקח מים לשמוש.

היום אין להקל בדרך שכתב הרמ"א לא בשבת ולא ביו"ט
כי כולם ידעו ואושא מילתא שזה נעשה לשם טבילה,
ולפיכך יש לנהוג כפי שכתב מרן שם.

והנני מברכך שחפץ ה' בידך יצלח, ותזכה להגדיל תורה
ולהאדירה, ולברכה והצלחה בבני חיי ומזוני רויחי,
אכ"ר.

מרדכי אליהו

מרדכי אליהו

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

ISRAEL MEIR LAU
The Chief Rabbi of Tel Aviv - Jaffa
1 URI STR., TEL/AVIV 64954
TEL. 03/260271

ישראל מאיר לאו
הרב הראשי וראבי"ד לתי"א-יפו והמחוז
רתי אורי 1, תל אביב 64954
טלפון 03-260271

ב"ה תל-אביב-יפו אי בטבת תשנ"ב 8.12.91 Tel/Aviv/Jaffa

כבוד

מע"כ הרב אהרן דאום שליט"א
רב דקהילת פרנקפורט דמיין

החיים והשלום ורב ישע

הנני לחזקו ולעודדו בעבודתו עבודת הקודש בקרב בני
קהילתו, ולברכו בכל מילי דברכות על ספרו: "עיונים
בהלכה" העומד לצאת לאור בקרוב, אשר בודאי יאותו
רבים לאורו ויתעוררו - בעקבותיו - לעיין בסוגיות שהינו
מעלה.

מי יתן ויפוצו מעיינותיו החוצה, ויזכה להגדיל תורה
ולהאדירה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

יזכה להרבות מקנתו להוציא לאור עוד ועוד חיבורים
תורניים לתועלת בני קהילתו וכלל ישראל.

הכותב וחותם לכבוד התורה ולומדיה

הרב ישראל מאיר לאו
הרה"ר וראב"ד ת"א יפו

"HAPARDES"

Rabbinical Monthly Journal

Rabbi S. ELBERG, Editor

4809 - 14th AVENUE

BROOKLYN, N. Y. 11219

438-0909

438-0910

הרב אהרן דאום, שליט"א, תלמיד חכם צעיר ומבורך בהרבה כשרונות, מצעירי הרבנים האורתודוכסיים בשוויץ, העמיס על עצמו את המשימה האחראית להעביר, בשפה הגרמנית, את יסודות ההלכה המוצקים בהרבה בעיות שהן אקטואליות בחיי היום-יום של היהודי שומר התורה.

הוא בחר בכמה שאלות, שכל יהודי שרוצה לקיים אורח חיים הלכתי בקפידה, בלא לסור מההלכה המקודשת, ידע כיצד עליו לנהוג ולעשות, וכיצד גם לא לעשות, בנוסף לכך, ישנן גם שאלות מסובכות הטעונות בירור יסודי ולכן חשוב למסור את דעת גדולי התורה בעלי הסמכות הדנים בבעיה מכל צדדיה ומגיעים לכלל הכרעה ברורה.

מבחינת הזמן, עקב ההתפתחויות הגדולות של הטכניקה המודרנית, צצו ועלו בעיות חדשות שבשנים עברו לא ידעו עליהן.

הרב אהרן דאום שליט"א קיבל על עצמו תפקיד קשה זה, למסור את עמדתם הברורה של הפוסקים, שדברם מכריע, למסור בדייקנות את דבר ההלכה של אלה שדנים, מפלפלים ומתאמצים להגיע לבירור הלכה של כל שאלה ושאלה.

הרב אהרן דאום מסתמך ומביא מחברים מוכרים בכלל ישראל, אם מתקופות קודמות ואם מדורנו זה, שדעתם נחשבת כדעת תורה טהורה. הרב אהרן דאום מביא לרוב שתי דעות נוגדות. הוא נזהר לא רק במסירת דבריהם, טעמיהם ונימוקיהם, אלא הוא עצמו לא רוצה להביע אף פעם דעה אישית. הוא מצביע בשפה ברורה על מה שאחרים אומרים אבל הוא נזהר "מלהכניס ראשו בין ההרים הגדולים", להיות בעצמו פוסק ומכריע.

גישה זהירה זו מעידה הן על אחריות המחבר, הן על צניעותו ובעיקר זה מוכיח את יראת שמים שלו, בהתאמצו להשתייך לקטיגוריה של "מיראי הוראה".

גישה זו ניכרת כמעט בכל הנושאים. בין אם הוא מדבר על השאלה למה אשה נשואה חייבת לכסות את ראשה, ובין בשאלה אם יוצאים ידי מצות ביקור חולים בטלפון, השאלה שלאחרונה התחדשה: האם על בנות להדליק נרות שבת-קודש בברכה, או שהוא דן על שאלה מאד חשובה על קדושת בית הכנסת, שלאחרונה, לדאבוננו, הוא מאד מחולל. בית הכנסת שלנו נושא עמו הרבה מיסודות קדושת בית המקדש.

ספרו של הרב אהרן דאום איננו רק עבודת טכנית של ליקוט. הספר מעיד על גדלות התורה של המחבר, על הבנתו, כשהוא יודע שלימות בדיון ובבירור. הוא יודע בדיוק מה לבחור ומה שייך למערכה, והספר נקי לכן מכל טשטוש והענין הנידון יוצא מבורר.

טוב עשה המחבר שלא בחר ענינים שיש להם שייכות לחלק מסוים בשלחן ערוך, אם חלק אורח חיים או חלק אבן העזר. כל תשובה שייכת לחלק אחר משו"ע. וכך באופן זה נעשה הספר תועלתו לצרכי היום-יום.

היהודי שומר התורה, המעונין לדעת את גישת ההלכה לשאלה המסוימת, יכול למצוא בנקל בספר את מה שמענין אותו, את השאלה האקטואלית של היום, את השאלות הנחוצות בחיי היום-יום.

בעל הבית הפשוט רוצה לדעת למה אין מתחתנים בימי הספירה, הוא רוצה לדעת הלכות מסוימות כאשר הוא נוסע לארץ ישראל, נחוץ לו מאד לדעת על דיני עירוב תבשילין או כמה קדושים ימי ראש השנה ויום הכיפורים ולמה הם מעוררים רטט פנימי עמוק כל כך, והאם מותר לאשה לקרוא את המגילה, וכל השאלות הללו אינן אבסטרקטיות, אלא שאלות של יום-יום. היהודי רוצה לדעת בדיוק איך לנהוג כדי לחיות לפי חוקי התורה וההלכה.

שווייץ היא מדינה קטנה, מוקפת הרים גבוהים ונאים המעוררים באדם רגשות של שירה והגות. ומופלא לראות, איך הרים אלה מביאים התעוררות הנפש ותשוקה בקרב אנשים צעירים ללימוד התורה.

יש בשווייץ קבוצות גדולות ושלימות של אנשים צעירים העוסקים בתורה ברמה גבוהה ובנוסחאות שונות ומדריגות שונות והרב אהרן דאום שליט"א הוא אחד מהמיוחדים שהפך את ביתו לבית מדרש פרטי, לומד ומברר שאלות שונות וגם מחדש חידושי תורה.

בדרישת שלום לבבית וברכת כ"ט

קבוצת שלום וקדושה
זכורתי ש' אהרן

שמחה עלבערג

החותם: שמחה עלבערג, יו"ר "אגודת הרבנים של ארצות הברית וקנדה" יום ג' פרשת "שלח לך", שנת תשמ"ח לפ"ק, ניו יארק - ברוקלין נ.ב. בינתיים עבר הרב אהרן דאום שליט"א לכהן כרב ואב"ד קהילת פפד"מ

Yeshiva University / Office of the President

December 30, 1991

Rabbi Ahron Daum
Jüdische Gemeinde
Westendstr. 43
D-6000 Frankfurt am Main
Germany

Dear Rabbi Daum,

I was altogether gratified to review some of your studies in Jewish law and halakhic inquiry – a sampling of the book you hope to publish shortly. I had seen before several of them in leading Torah journals.

Allow me to encourage you in this endeavor. I have no doubt that this work, as indicated from the material you sent me, will constitute a genuine contribution to our contemporary halakhic literature, as it elucidates clearly – for erudite savant as well as learned layman – the often complex and even arcane areas of Jewish law and life.

Methodically and authoritatively, you lead the reader through the pertinent halakhic literature, judiciously weighing different points of view, finally arriving at an objective consensus of the great *Poskim* (decisors) of the past and of the present.

At the same time, you convey almost effortlessly the relevance and significance of your halakhic deliberations for contemporary Jews.

It will be particularly welcomed by the German-Jewish reading audience to which you directly address yourself.

It is a tribute to them that their rabbi is such a talmid chakham!

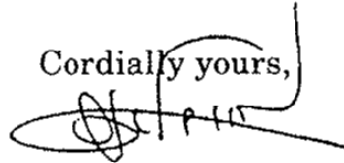
Yeshiva University / Office of the President

I take special pride in the knowledge that you are a *Ben Yeshiva of our Yeshiva*, and that your growth in learning and dedication to Jewish leadership were very much nurtured in our *Beit Midrash*.

I know this pride is shared by all your eminent *rabbeim* and teachers.

We count you among our illustrious *musmakhim* and feel confident that, with the help of the Almighty, as bright as your achievements have been until now, they presage an even more splendid future for you in Torah scholarship and as a shepherd of your people.

Cordially yours,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Norman Lamm', written over a horizontal line. The signature is stylized and includes a large loop at the beginning.

NORMAN LAMM
President

LE GRAND RABBIN
DE
PARIS

PARIS, le 2 Juillet 1991

Monsieur le Rabbin Ahron Daum
Westendstr. 43
D-6000 Frankfurt am Main 1

LA HALAKHA DE NOS JOURS

J'ai lu avec un très vif intérêt quelques uns des textes que mon collègue, le Rabbin Ahron Daum de Frankfort, m'a fait parvenir. Il se propose de les publier dans un ouvrage à paraître prochainement.

La lecture de ces textes m'a permis de constater, avec grande satisfaction, que le Rabbin Ahron Daum était parfaitement informé des problèmes actuels qui se posent dans nos Communautés, nous les retrouvons à peu près partout à travers le monde juif.

Le Rabbin Ahron Daum montre une connaissance très approfondie des principales sources de la Halakha, qu'il s'agisse du Talmud et de toutes les décisions (*Posskim*) à travers le temps.

La rédaction claire de ces articles peut, à coup sûr, éclairer l'opinion de nos fidèles confrontés à des problèmes qu'ils se sont posés de tout temps.

Notre société change. On prétend vouloir être moderne. La lecture de ces articles montre clairement que suivre la Halakha comme l'a fait le Rabbin Ahron Daum, c'est être moderne et permettre aux juifs de cette fin de XXème siècle de résoudre de graves problèmes de conscience, en restant fidèles à ses traditions, sans rien ignorer de la vie de tous les jours.

Qu'il s'agisse de problèmes d'adoption, de conversion au judaïsme, de mariage, de règles alimentaires, de respect

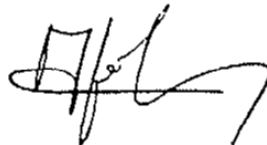
du Chabbath ou des fêtes, ou enfin des rites relatifs à la mort et au respect de la personne humaine, tout a été abordé avec beaucoup de clarté par le Rabbin Ahron Daum.

Je suis convaincu que la publication de son ouvrage rendra d'éminents services à tous les fidèles de langue allemande, en attendant qu'une édition en hébreu puisse voir le jour pour notre très grande satisfaction.

Puisse ce livre connaître tout le succès qu'il mérite.

להקדים תורה ודא קאזירר

עקבלתה יאה.

Alain GOLDMANN

JÜDISCHE RUNDSCHAU

Maccabi

La Gazette Juive

Verlag Jüdische Rundschau Maccabi GmbH
Administration, Inseratenannahme
Leonhardgasse 37, CH-4009 Basel, Postfach
Telefon: 061 - 23 85 89
Telex: 63 042

Chefredaktor:
Peter Bollag, lic. phil. I

Rabbiner Ahron Daum, B.A. M.S.
Rabbiner der Jüdischen Gemeinde Frankfurt am Main
Westendstr. 43
6000 Frankfurt/M 1

CH-4009 Basel, Postfach, 2. August 1991

Sehr geehrter Herr Rabbiner Daum,

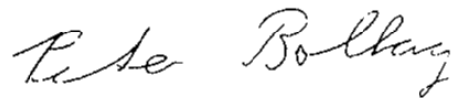
mit grosser Freude habe ich erfahren dürfen, dass die Artikel, welche Sie seit fast einem Jahrzehnt unter dem Titel »Halacha aktuell« regelmässig in der »Jüdischen Rundschau« publiziert haben, demnächst gesammelt als Buch erscheinen sollen.

Es freut mich dies umso mehr, als Sie in Ihren Artikeln jeweils grosse Sachkenntnis und Fundiertheit in Bezug auf das jüdische Religionsgesetz unter Beweis stellen.

Auch mit Ihrer Themenwahl beweisen Sie, dass Sie als Rabbiner in der täglichen Auseinandersetzung den Bezug zur Realität und zum alltäglichen Leben unter Beweis stellen ohne dabei falsche Kompromisse einzugehen. Diese schwierige Aufgabe lösen Sie offensichtlich mit grossem Erfolg, was auch in Ihren Kolumnen zum Ausdruck kommt.

Erfreulicherweise haben Sie sich bereit erklärt, trotz Ihrer grossen Beanspruchung als Gemeinderabbiner, die Kolumne »Halacha aktuell« weiterzuführen, womit die Kontinuität des Forschens und Erklärens im Sinne der Torah in der »Jüdischen Rundschau« gesichert ist.

Ich wünsche Ihrem Buch einen möglichst grossen Leserkreis und freue mich auf die weitere Zusammenarbeit mit Ihnen.

Peter Bollag
Chefredaktor
»Jüdische Rundschau«
Basel

OFFICE OF THE CHIEF RABBI

TELEPHONE: 071-387 1066
FAX: 071-383 4920
CABLES: CHIRABINAT LONDON WC 1

ADLER HOUSE,
TAVISTOCK SQUARE,
LONDON, WC1H 9HN

23rd April 1991

Rabbiner Ahron Daum
Friedrichstr. 27
D-6000 Frankfurt am Main 1
Germany

Dear Rabbi Daum

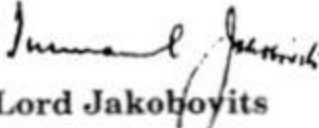
Thank you for allowing me to see samples of the Halacha comments which you have contributed over the years to the Judische Rundschau of Switzerland.

The pre-war association between our families going back to Koenigsberg, my birth-place, makes it a particular pleasure warmly to commend you on this attractively-written column interpreting the Halacha by essays on topical themes.

In content and style, your work will, I am sure, be appreciated by a wide circle of readers. I am glad that it is now to appear in book form. Happily we live in an age where there is a growing demand for literature of this genre, and I am confident this will be manifested by the response to the publication when it appears.

With warm personal regards and every good wish for much success in your valuable enterprise,

Very sincerely yours,

Lord Jakobovits
Chief Rabbi

בס"ד, ז' מרחשון תשנ"ב לפ"ק

יקר סהדותא

הספר הנכבד "עיונים בהלכה" להרב החשוב והנעלה, יקר ערך במעלות ובמדות תרומיות, הרב רבי אהרן דאום שליט"א, הרב ואב"ד דקהלת פרנקפורט דמיין, הוא חידוש בעולמה של תורה בימינו, ספר הלכתי במלוא מובן המלה המופיע בחלקו הארי בשפה הגרמנית, כדי לחבב ולקרב את הזוהר הקורן מתורתנו הקדושה אל חלק ניכר מאחבנ"י דוברי שפה זו.

מעידני עליו על המחבר הנכבד שליט"א שיגע ומצא כדי מדתו בעמלה של תורה, כי כל מי שמעיין בספר זה, יראה בעליל כמה עמל ויגיעה מונח בחיבור זה, בענינים שונים בארבעת חלקי השלחן ערוך, והכל מסודר בסדר נכון, כל השיטות עם המקור שלהם, עד המסקנא האחרונה. עברתי על כל ספרו של המחבר הנעלה שליט"א, ומצאתי לנכון להודיע בשער בת רבים, כי נתקיים בו דברי חז"ל, יגעתו ומצאתי תאמין, וזאת לאחר שבירר וניפה כסולת נקיה את הענינים בהם הוא דן בספרו החשוב.

כדי להשביע את רצונם של בני תורה היקרים די בכל אתר ואתר, הוסיף המחבר הנעלה שליט"א עוד מספר חשוב של חידושי תורה ומאמרים בנוסח שיטת הלימוד הישיבתית ובשפה השווה לכל נפש, וגם שם הראה את כוחו בתורה, בהבנה ובבקיאות של תלמיד חכם מופלג, כפי שיראה המעיין.

ואני בברכה שחפץ ד' בידו יצליח להגדיל תורה ולהאדירה, יפוצו מעיונותיו חוצה לשמחת כל בית ישראל, עד ביאת ינון בב"א.

הכותב וחותם מתוך צפי' לישועת ישראל בכלל ובפרט בקרוב.

גוסל אריה יפה-שלזינגר

שמואל עקיבא יפה-שלזינגר

רב ואב"ד שטראסבורק יע"א

ב"ה
אנטווערפען, ו' חשון תשנ"ב
Jacob Jacobsstraat, 22

משרד הרבנות
על יד
הקהלה החרדית
מחזיקי הדת

ששה ימים לחדש מרחשון שנת תשנ"ב

פה אנטווערפען יצ"ו

בשם ה' ובעזרתו ית"ש,

נפגשתי כמה פעמים עם הרב הגדול בתורה הרב אהרן דאום שליט"א, אבל לא היה לי הזדמנות להשתעשע אתו בדברי תורה. אבל עכשיו נפגשתי עם כמה קונטרסיו מספרו והכרתי אותו מתוך כתביו וראיתי שהוא ת"ח גדול היודע לישא וליתן במלחמתה של תורה ולהסיק הלכה למעשה.

מקוה אני שספרו יתקבל בבי מדרשא ויהי' לתועלת הן ללומדים והן למורי הוראה.

ממני ידירו המצפה להרמת קרן התורה

חיים קרייסוורטה

חיים קרייסוורטה

אב"ד ק"ק אנטווערפען יצ"ו

הפרדס

קובץ רבני חדשי
הרב שמחה עלברג, עורך ומרל
ברוקלין, נ.י.

שבט תשנ"ג חוברת ה

התוכן

מחודש לחודש

רבנות מנהיגות ועסקנות — לדמותו	
הרוחנית של הגר"מ שפירא מלובלין זצ"ל	
הרב שמחה עלברג, ברוקלין, נ.י.	כסף בשביל מחלוקת
מדור ההלכה	
הרב שמחה עלברג, ברוקלין, נ.י.	כל דבר שכחובה אינו בא אלא מן החולין
הרב אפרים גרינבלאט, מעמפיס, טענסי	חשו"ק בתקיעת שופר
הרב קלמן ליכטענשטיין, ברוקלין, נ.י.	אסמכתא והפלאה בנוירות
הרב משה נחום סאכאטשעווסקי, באלטימאר, מד.	מעלות הכהנים
הרב משה דוד אורליק, חיפה, א"י	בדין א"י אם פרעתיך
הרב משה האך, לייקוואוד, נ.דו.	בענין עד דלא ידע
הרב אברהם יוסף שווארץ, פתח תקוה, א"י	בענין משלוח מנות

משלחן הספרים

ספר "והאיש משה" חלק ג', מידות טובות, סיפורים על דמותו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל — ספר "כבוד חכמים — עטרת פז" מגנזי הראשונים והאחרונים — ספר "עיונים בהלכה", עיונים שונים בד' חלקי שו"ע, מאת הרב אהרן דאוס, פרנקפורט.

בעולם הרבנים והרבנות

חנוכה בניני ישיבת גור בלונדון ע"ש כ"ק מרן אדמו"ר מגור זי"ע — מסיבת סיום ב"כולל-בית יואל" ע"ש רבי יואל שרייבר זצ"ל, בחיפה — עקבתא דמשיחא לפי הגר"א זצ"ל — מחאה על הפגיעה ברכה של ירושלים ובקברי קדמונים — הושג הסדר בסכסוך על בית קברות יהודי כחמבורג — הוקמה מקווה בקישינייב — חולל בתי קברות יהודי באייזנשטאדט, אוסטריה — פגיעות חמורות בבית עלמין יהודי גדול בפּינסק

ובעל "באר משה", רבי אליהו שמואל שמרלר שליט"א ראש ישיבת צאנז ובעל "שערי עיון", רבי ברוך שמעון שניאורסון שליט"א ראש ישיבת כוכב מיעקב חבר מועצת גדוה"ת ובעל "ברכת שמעון", רבי אברהם שפירא שליט"א הרב הראשי לא"י.

רבים מכותבי המאמרים מצרפים בראש הדברים מלות כבוד והוקרה, כל אחד בסגנונו ומליצותיו, כלפי כקש"ת מרן האדמו"ר שליט"א שלכבודו ולכבוד פעליו הקדושים והנשגבים להקמת עולה של תורה, נכתב הספר. בראש הספר מברא מאלף ורב תוכן הקובע ברכה לעצמו, מפרי עטו של הגאון ר' חנניה יוסף אייזנבך שליט"א בעל "מתנה יוסף", שהוא ועמיתיו הגאון ר' חיים שלום דייטש שליט"א ראש כולל צמת צדק והגאון ר' יהושע זליג פלדמן שליט"א ראש ישיבת חב"ד בראשל"צ. ערכו את הספר בארץ הקודש, ובארצות הברית על ידי הגאון ר' נח שמחה פאקס שליט"א בעמחה"ס שמחת מלך, בטוב טעם ונועם הגיון. הספר יצא לאור בהדפסה משוכחת ובצורה מפוארת ביותר, על ידי מרכז צעירי אגודת חב"ד בארץ ומנהלו עתיר הפעלים הרב יוסף יצחק הכהן אהרונוב שליט"א.

ענינים שונים בארבעת חלקי שו"ע

מאה וארבעים ענינים חלק בעברית ורובם המכריע בלועזית
נערך והוכן ע"י
הרב אהרן דאום שליט"א
רב ואב"ד פראנקפורט דמיין
"עיונים בהלכה"

כשנים האחרונות מופיעים הרבה ספרים בשדה הספר היהודי, פעם בעבר, בפולין ובארצות אחרות — הוצאתו לאור של ספר חדש ממכש הדפוס היתה תופעה מרעישת, גאונים, גדולי ישראל, היו לנו במספר רב, כל ארץ וכל מדינה היתה משופעת ברבנים,

ראש ישיבת עץ יוסף ובעל "הערות", רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א ראש ישיבת שבט ומחוקק, רבי נחום הכהן גולדשמיד שליט"א זקן רבני תל אביב, רבי ישראל גרוסמן שליט"א ראש ישיבת תומכי תמימים, רבי מאיר גרינבורג שליט"א גאב"ד קעזמארק ניו יורק, רבי פינחס הירשפרונג שליט"א גאב"ד מונטריאל, רבי משה הרשלו שליט"א, רבי אליעזר שמחה וסרמן שליט"א ראש ישיבת אור אלחנן, רבי בנימין יהושע זילבר שליט"א בעל "מקור הלכה" וחבר מועצת גדוה"ת, רבי יצחק חזן חבר בין הדין הגדול ובעל "יחיה דעת", רבי עובדיה יוסף שליט"א הראשון לציון ונשיא מועצת חכמי התורה ובעל "יביע אומר", רבי מרדכי יפה שלזינגר שליט"א אב"ד תל אביב וחבר מועצת גדוה"ת, רבי חיים שמואל לופיאין שליט"א בעל "רווחת שמעתתא", רבי יצחק אייזיק ליעבס שליט"א ראב"ד אגוה"ר ובעל "בית אבי", רבי משה יהודא ליב לנדא שליט"א גאב"ד בני ברק, רבי מאיר מאזוז שליט"א ראש ישיבת כסא רחמים, רבי שלום משאש שליט"א רבה הראשי של ירושלים ובעל "תבואות שמש" רבי ברוך נאה שליט"א בעל "גמרא שלמה", רבי יוחנן סופר שליט"א, גאב"ד ערלוי וחבר מועצת גדוה"ת, רבי יהודה זרחיה סגל שליט"א אב"ד קרית שלום, רבי שמחה עלברג שליט"א יו"ר אגודת הרבנים דארה"ב ובעל "שלמי שמחה", רבי ישראל יצחק פיקרסקי שליט"א ראש ישיבת תומכי תמימים המרכזית ובעל "חקרי הלכות", רבי אליעזר פלצינסקי שליט"א ראש ישיבת בית אריה ובעל "שלום יהודה", רבי יצחק פלקסר שליט"א אב"ד אגודת ישראל וחבר מועצת גדוה"ת ובעל "שערי יצחק" רבי מנשה קליין שליט"א גאב"ד אונגוואר ובעל "משנה הלכות", רבי מאיר הכהן קפלן שליט"א אב"ד תל אביב ובעל "מצות התוכחה", רבי שלום ריבקיין שליט"א גאב"ד ועד העיר סט לואיס, רבי ברוך רקובר שליט"א אב"ד חיפה ובעל "ברכת אליהו", רבי משה דוד שטיינורצל שליט"א ראש ישיבת עץ חיים באבוב ניו יורק, רבי משה שטערן שליט"א גאב"ד דעברעצין

הכוחות כדי לשמור על עסקו, קור, חום, ואפילו מחלה, אינם עוצרים אותו מללכת לעסק שלו, כך, במידה כזו, צריכה התורה להיות נלמדת, ו"עסקים" כאלה היו לנו פעם לרוב, במיוחד בעולם הרבני.

ומאלף הדבר, רבנים היו לומדים בעבר תורה לשמה, יומם ולילה, והיו גם בעלי-בתים, גאוני ישראל, בכל עיר ועיירה נמצאו סתם יהודים שהיו בקיאים בש"ס, ובכל זאת הם לא הדפיסו ספרים בצורה כה שכיחה, וכי מי הדפיס ספר בחייו? ברוב המקרים היו משאירים כתבי-יד כעזבון לאחר מאה-ועשרים, ומוכן מאליו שלא כל כתבי-היד זכו לצאת לאור עולם, ואילו היום, בדור שלומדים כל כך מעט - נדפסים ספרים במספר רב, מטבע הדברים, מצב זה הוא הרצאה מן המצב הכלכלי, המאפשר הדפסת ספרים, למרות שזה כרוך בהוצאות גדולות.

כותב אני הערות אלה בהקשר עם שני ספרים שקיבלתי לאחרונה מאחד הרבנים בפרנקפורט, שני הספרים הללו נכתבו ע"י הרב אהרן דום, רבה הראשי של פרנקפורט, כבר עובדה זו יש בה כדי לעורר השתוממות: פרנקפורט, אחת הערים הראשיות של גרמניה, זכתה כיום שעל כסא הרבנות שלה יושב רב בכל מלוא המשמעות של המושג, רב השומר על המסורת המקודשת של הרב מימי העבר, רב שהתורה אינה אצלו סתם משרה ועמדת פרנסה, אלא תפקיד מקודש, "עסק" במשמע ההיסטורי בנוסחו של הסבא מסלבודקה, כאמור לעיל.

הספרים "עיונים בהלכה" (שני חלקים, כתובים כשפות עברית וגרמנית), לא רק הגדילו את קרנו של המתכבד, הרב הראשי של פרנקפורט, אלא הגדילו, במידה גדולה, את הקהילה היהודית של פרנקפורט, כי אם בפרנקפורט יושב רב ולומד כמו שלומדים בישיבות הגדולות והלומדיות, הרי שהוא גם מקדש את הקהילה, כמאחד"ל: "אמר ר' יהושע בן לוי אמר רבי משום קהלה קדישה שבירושלים" (יומא ס"ט) למה מכונה הקהילה "קהלה קדישה"? והלא אין זו מילתא זוטרתא, לזכות בתואר זה? אומר רבינו חננאל: "קהלה

ופעילותם היומיומית בודאי לא היתה בגדר של עבודה חברתית, פוליטית או פילנתרופית, אלא הם היו מקדישים כל ימיהם וילדותיהם לעסק התורה, כל אחד לפני נוסחו, כעמקת, פלפול ובקיאות, התמדתם בלימוד התורה היתה גדולה עד מאוד, מטרה אחת עמדה לנגד עיניהם של הרבנים הגדולים והגאוניים ביותר: ללמוד תורה יומם ולילה, כדי לקיים "והגית בו יומם ולילה", אמירתם המקודשת של חז"ל (אבות ו, ד): "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, חיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כך, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא" — היתה חדורה בלבותיהם של המוני יהודים, בכל עיר ובכל עיירה היו יהודים של "פת במלח", שהיו יושבים בבתי-מדרשות ושקועים בלימוד התורה עד חצות הלילה, ומשכימים כעלות השחר כדי לעסוק בתורה עוד לפני התפילה.

לגודל הדאבון והכלימה מוכרחים אנו לציין, כי מרבית הרבנים וחוקים היום מעולם גן-עדן זה ומקיום ה"פת במלח תאכל"... רבנים אינם לומדים, רבנים אמנם פעילים בתחומים שונים, אבל החוקים מלשבת וללמוד בהחמדה, כפי שהיו הרבנים שלנו בעבר לומדים, ומנין נובעת הירידה הנוראה של הרבנות, וכוננתי לירידה של הרבנות המסורתית ההיסטורית אשר בנחה את כלל ישראל על היסודות האיתנים של יהדות-ההשקפה? רק מספר מועט של רבנים יושבים כיום ולומדים, ללמוד תורה ו"לעסוק בתורה" הם שני מושגים שונים זה מזה, פעם ידענו על ה"עמל בתורה" נתנו את מיטב הכוחות והזמן ללימוד התורה, וכיום, אפילו כאשר משהו לומד, הריהו רחוק מאוד מלהיות "עוסק" בתורה, "עסקת בתורה", זו השאלה הראשונה שהיהודי נשאל עליה, ולמה שואלים "עסקת" ולא שואלים למדת תורה, משיב הסבא מסלבודקה: "עסקת", פירושו עסק, שואלים את האדם אם התורה היתה אצלו בעולם הזה כדיוק כמו עסק, שכן כאשר יש לאדם עסק, יש לו הזמן המספיק והוא מוכן להקדיש את כל

בעולם הרבנים והרבנות

חנוכת בניני ישיבת גור בלונדון ע"ש כ"ק מרן אדמו"ר מגור זי"ע

והסביבה, אדמו"ר"ה, ראשי ישיבותיה, דיינים ומרביצי תורה מכל החוגים והזרמים ביהדות הנאמנה באנגליה, ראשי ומנהיגי הצבור, וכן אורחים חשובים ונכבדים מארצות אירופה וממקומות שונים בעולם, בתוכם מארץ ישראל. המעמד התורתי הכביר והמרשים, כמוהו לא ראתה לונדון שנים רבות, נערך כאהל ענק ורחב ידים שהוקם באופן מיוחד ברחבת בנין הישיבה למטרה זו, כדי להבטיח את קליטתם של ההמונים בחגיגה, שהותירה רושם עז ובל יימחה, רישומו של הממד הורגש בתוצות העיר

כיום א' פ' תולדות התקיימה בלונדון התכנסות חגיגית רבת עם, רווית התרגשות, ומלאת התלהבות חסידית, שנערכה בראשותו של כ"ק מרן אדמו"ר מגור שליט"א, נחנכו הכנינים החדשים והמפוארים של ישיבת חסידי גור באירופה "לב שמתה", על שמו של כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל, במעמד כל רבני לונדון

כשהוא דוחה כל נסיון להיות מושפע מ"פוסקים מודרניים" המתיימרים "להקל" על היהודי מן העול "הכבד" של התורה.

הספר גם כולל, מלבד עניני הלכה צרופים, גם ארכעה-עשר ענינים עיוניים, שיש בהם חידושים עמוקים בנושאים שונים, החידושים מחושבים ומבוססים ולכל סברה יש ניתוחים ומסקנות למדניות, וכפי שניתן להיווכח מחידושי ההלכה, נאמן המחבר לדרך הלימוד הליטאית כפי שקיבל בישיבות שבהן למד.

פרנקפורט היתה ידועה תמיד בגדולי הרבנים שלה, גרמניה שהיתה מקום גידול ליהדות מודרנית, שמרה תמיד על פינה מקודשת, קהלה קדישא, וכיום, לאחר תורכן יהדות אירופה, בזכות רבניה הגדולים, הגאונים והצדיקים מן העבר, זכתה פרנקפורט שוב לכך שעל כסא הרבנות שלה יושב רב העושה הכל כדי ללכת בעקבות גדולי הרבנים מהדורות הקודמים, רוצה אני אפוא לאחל למחבר ולהוריו שזכו לגדל פרי עץ הדר כזה, שהוא יצליח להמשיך ולעמוד על משמר חומות היהדות ויעשה הכל שפרנקפורט תישאר קהלה קדישא באופן כזה שגם קהילות אחרות יוכלו ללמוד ממנה דוגמה ומוסר-השכל.

הרב ש. אהרונזון.

קדישא מפני שלומדין תורה", קהילה שבה לומדים תורה, זוכה הנודות לכך להיקרא "קהלה קדישא".

הספר "עיונים בהלכה" הן בעשרות ענינים שהם אקטואליים בחיי היום-יום והם נתוצים לכל יהודי המקיים בית יהודי, ספר כזה מצוה להדפיסו כדי שכל איש מישראל ידע את המותר ואת האסור, והספר כתוב בשפה רהוטה הכובשת לב כל קורא ומעיין, וכך הוא מציל לא אחד ממכשולים חמורים, ואם כך, הרי שעצם הדפסת הספר מהווה מצוה, והמחבר ראוי לכך שכל הברכות ילוו אותו בחיים, ופרנקפורט היהודית צריכה להיות מאושרת על שזכתה כי בתקופה זו יכהן בה כרב גברא רבה כזה, רב שלא רק לומד, אלא גם עוסק בתורה, גדול ועצום הוא ערך לימוד התורה של יהודי אחד ויחיד, כך שלימוד התורה של הרב הראשי יש בו כדי להעניק לפרנקפורט את המעמד של קהלה קדישא, ומה גם כאשר הרב מביא לכך שגם יהודים אחרים במקום ייעשו לומדי תורה.

הספר "עיונים בהלכה" הוא מיוחד במינו בכך שתועלתו גדולה, ספר שעשוי להחדיר הרבה קדושה בכל בית יהודי, המחבר כותב בזהירות גדולה, הוא לא כותב פסקים משלו, אלא מביא פסקים המקובלים בבית ישראל

HALACHA AKTUELL

Der Frankfurter Rabbiner Daum interpretiert

das jüdische Religionsgesetz

— Dem Umwelt-, Natur- und Tierschutz wird
besondere Beachtung zuteil

Die Deutsche Bibliothek —
CIP Einheitsaufnahme
DAUM, AHRON
Halacha aktuell; jüdische Religions-
gesetze und Bräuche im modernen
Alltag; Erörterungen; Exegesen,
Erkenntnisse und Entscheidungen auf
Grund authentischer rabbinischer
Quellen / Ahron Daum.—
Frankfurt am Main;
Haag und Herrschen, 1992
2 Bde. — 1992
Hardcover

Erstmals seit Ende des Zweiten Welt-
kriegs erschienen in deutscher Sprache
zwei Buchbände, die das jüdische Reli-
gionsgesetz im täglichen Leben erläutern
und einem interessierten Leserkreis vor-
stellen. Dabei darf nicht übersehen wer-
den, dass z.B. in England nach 1945 eine
Art Renaissance im Wissen über das Ju-
dentum stattfand.

Vor 1933 erschienen in orthodoxen Zeit-
schriften wie „Der Israelit“ oder „Jeschu-
run“ sehr wohl Abhandlungen zu Fragen
hinsichtlich religiöser Vorschriften (Ha-
lacha) und auch das fünfbandige „Jüdi-
sche Lexikon“ befasst sich in vielen Bei-
trägen mit dieser Thematik. Selbstver-
ständlich muss in diesem Zusammenhang
auch die Jewish Encyclopaedia genannt
werden, die ausführlich alle in den vor-
liegenden Bänden angesprochenen The-
men abhandelt. Auch die verschiedensten
Rabbinerseminare beschäftigten sich mit
halachischen Texten und publizierten ent-
sprechende Interpretationen. In vielen Bio-
graphien und Sammelwerken von Rabbi-
nern werden die Religionsgesetze inter-
pretiert und verständlich gemacht. Dies
ist auch der Sinn und Zweck vorliegender
Publikation.

Das Inhaltsverzeichnis führt u.a. „Die
Heiligkeit des Schabbat“, „Die hohen Fei-
ertage“, „Die Festtage Israels“, „Die Sy-
nagoge“, Eheschliessung, Aufnahme ins
Judentum, Tod und Trauer sowie allge-
meine halachische Fragestellungen auf.
In der heutigen Zeit sind aktuelle Fragen,
„Wie steht das Judentum zur Autopsie?“
(umstritten) und „Die Haltung des Ju-
dentums zur Kremation“ (verboten), be-
sonders erwähnenswert.

Dass das Judentum den Tierschutz be-
achtet, wird schon in der Thora deutlich
ausgesprochen: „Auch das Tier sollst du
soviel wie möglich schonen“ (Ex., 23:12
und Deut., 25:4). Die Tierhaltung, z.B.
Vögel oder Hunde ist bei Juden nicht
verboten, allerdings dürfen keine bösar-
tigen Hunde geduldet werden.

Der Umweltschutz ist ein integraler Be-
standteil der jüdischen Ethik, sie fordert
eine verantwortungsvolle Beziehung zur
Natur, verpflichtet dafür Sorge zu tragen
dass die untrennbar mit Handeln verknüp-
fte Erkenntnis, dass der Ausbeutung der
natürlichen Reichtümer unseres Planeten
Grenzen gesetzt sind. Um es kurz zu fas-
sen: Der Mensch ist lediglich ein Beauf-
tragter Gottes, dem es obliegt die Natur
zu nutzen, darf sie aber nicht zerstören
und er ist nicht deren Besitzer.

Der Verfasser dieser Zeilen masst sich
keinesfalls an, ein Urteil über die „Ha-
lacha aktuell“ und die Erörterung darin
abzugeben. Dies kann nur ein jüdischer
Theologe tun. Jedenfalls steht fest, dass
die Interpretationen und Auslegungen des
orthodoxen Rabbiners Ahron Daum von
liberalen Rabbinern anders interpretiert
werden.

ADOLF DIAMANT

Streifzüge durch das Religionsgesetz

Über die Tora kann man unendlich diskutieren / Halachische Fragen verständlich behande

Von Yizhak Ahren

Den Beruf eines Gemeinderabbiners gibt es - das mag viele überraschen - erst seit dem 11. Jahrhundert. Der Inhaber dieses Amtes trägt eine große Verantwortung, der gerecht zu werden nicht leicht ist. Ein Gemeinderabbiner hat mehrere Aufgaben zu erfüllen; die Erwartungen an ihn sind je nach Zeit und Ort etwas anders. Ein gewisser Rahmen ist vorgegeben, aber es bleibt immer ein Spielraum für individuelle Akzentsetzungen; die Betonung eines Aspekts bedeutet natürlich nicht, daß man andere Aspekte ganz vernachlässigen darf. Wichtig ist, daß ein Rabbiner die Situation seiner Gemeinde gut kennt und Korrekturbewegungen einzuleiten versteht.

Von einem Rabbiner erwartet man auch, daß er Tora lehrt. Das geschieht von der Kanzel aus und auch in kleinen oder größeren Lernzirkeln. Der Vortrag von Tora-Gedanken erreicht aber naturgemäß immer nur einen Bruchteil derer, die sich für das besondere Thema interessieren. Durch Veröffentlichungen kann ein Rabbiner aber seinen Wirkungskreis erheblich erweitern.

Rabbiner Ahron Daum, der früher Gemeinderabbiner in Biel-Bienne (Schweiz) war und heute als Rabbiner der jüdischen Gemeinde in Frankfurt am Main amtiert, hat von dieser Möglichkeit planmäßig Gebrauch gemacht und in verschiedenen Zeitschriften und Zeitungen Artikel über halachische Fragen publiziert. In überarbeiteter Form hat er diese Texte nun in einem Buch herausgebracht. Und siehe da: es hatte sich so viel Material angesammelt, daß ein Band allzu dick und unhandlich geworden wäre. Deshalb besteht „Halacha aktuell“ aus zwei Bänden. Sollte der Autor weiterhin fleißig publizieren, könnten in einigen Jahren weitere Bände folgen. Denn über die Tora kann man unendlich viel sagen.

Rabbiner Ahron Daum hat von vielen Gelehrten Tora gelernt: seine Semicha (Ordination) erhielt er von Rabbiner Dr. Joseph B. Soloveitchik (Yeshiva University), der leider seit einigen Jahren so krank ist, daß er für das vorliegende Werk kein Geleitwort schreiben konnte.

„Halacha aktuell“ hat auch einen hebräischen Titel und einen kleinen hebräischen Teil: Auf hebräisch diskutiert der Autor 14 Themen, im deutschen Teil werden mehr als 120 Fragen behandelt. Das Buch ist klar gegliedert; das Inhaltsverzeichnis ist zugleich ein Sachregister. Daß die äußere Aufmachung ansprechend ist, soll nicht unerwähnt bleiben.

Außergewöhnlich ist die Neuerscheinung vor allem wegen des Inhalts. „Halacha aktuell“ ist für solche Leser und Leserinnen gedacht, die das Religionsgesetz näher kennenlernen möchten. Der Autor greift Fragen auf, die einem orthodoxen Rabbiner oft gestellt werden, so beispielsweise: „Worin liegt die Wichtigkeit und Bedeutung der Befolgung der Speisegesetze?“ Er geht aber auch auf Themen ein, die nur selten besprochen werden. So erläutert er, was die Bezeichnung „glatt-koscher“ meint. Stets nennt der Autor seine Quellen; das ermöglicht eine Kontrolle der Aussagen und zugleich eine weitere Vertiefung. Die Artikel sind informativ und leserfreundlich geschrieben. An vielen Stellen zitiert der Autor entgegengesetzte Meinungen zu einem bestimmten Problem: „Die Ausführlichkeit der Darstellung soll etwas von der dynamischen Kraft und Lebendigkeit widerspiegeln, die zum Wesen halachischer Diskussion gehört.“

Zumindest eine Kontroverse sei hier erwähnt; ich wähle ein Beispiel, zu dem ich eine Randbemerkung machen möchte. Im Mittelalter wurde die Frage diskutiert, ob ein Kohen (Priester), der vom Judentum abfiel und spä-

ter reuevoll zurückkehrte, der Gemeinde ein priesterlichen Segen erteilen darf. Rabbiner Daum referiert die unterschiedlichsten Auffassungen: Rabbenu Gerschom Meor Hagai und die Tosafisten entschieden, daß er darf; hingegen urteilen Maimonides und Fuchs, daß ein abtrünniger Kohen, der zu seinem ursprünglichen Glauben zurückkehrt, nie wieder vor der Gemeinde einen priesterlichen Segen sprechen sollte (S. 496). Problematisch an dieser Gegenüberstellung erscheint mir die Einordnung von Raschi; einem Responsum, das der Judaist Har Georg von Mutius vor einigen Jahren in Deutsche übersetzt hat, begründete Raschi, warum ein Kohen, der abtrünnig wurde und danach zum Judentum zurückgekehrt ist, durchaus zur Erteilung des Aronsegens qualifiziert ist. Irrren kann sich jeder; es zeichne Rabbiner Daum aus, daß er in seinem Vorwort ausdrücklich um kritische Bemerkungen bittet.

In den letzten Jahren sind im deutschsprachigen Raum erfreulicherweise mehrere Werke über die Praxis des Judentums erschienen, die einander ergänzen. Rabbiner Ahron Daums „Halacha aktuell“ bedeutet eine beachtenswerte Bereicherung dieser Literatur. Hier werden einige religionsgesetzliche Probleme erörtert, die auf deutsch noch nicht besprochen worden sind. Man kann das zweibändige Werk des Frankfurter Rabbiners allen empfehlen, die mehr über das Religionsgesetz wissen wollen, als sie bisher erfahren haben. Wer sich gerne mit Tora-Gedanken beschäftigt, wird ohne Zweifel seine Freude an „Halacha aktuell“ haben.

Rabbiner Ahron Daum: „Halacha aktuell Jüdische Religionsgesetze und Bräuche in modernen Alltag.“ Haag und Herchen Verlag, Frankfurt am Main. Zwei Bände, 800 Seiten, 105,- DM.

Article on Rabbi Ahron Daum from the popular German daily „Bild“
(German) Title: „Gott in Frankfurt“

„Bild“ 27. Mai 1992

Nachrichten aus Frankfurt und Umgebung

Rabbi Daum hat Zeit für jeden, der Hilfe braucht

Von HANS MARTIN SCHMIDT
„Herr, Israel, der Ewige ist unser Gott, der Ewige ist einzig.“ Jeder gläubige Jude spricht dieses Gebet, das „Schma Israel“, morgens und abends. Es ist das Bekenntnis der Jüdischen Gemeinschaft zu Gottes Ewigkeit und Einheit.

Jüdisches Gemeindezentrum Savignystraße (Westend): Meterhohe Tafeln am Eingang, Symbole der Bücher Mose. Tiefe Risse in den

Tafeln symbolisieren den Bruch in der deutsch-jüdischen Geschichte. Sie sind Erinnerung an die Verbrechen, die keiner vergessen darf.

Vor dem Krieg (1939) hatte die jüdische Gemeinde in Frankfurt 15 000 Mitglieder, 13 000 wurden von Nazis verschleppt und ermordet, 700 begingen Selbstmord aus Verzweiflung. Die anderen überlebten – verfolgt von der Erinnerung an das Grauen. Heute leben und beten wieder 6000 Juden in Frankfurt.

Ahron Daum (42, verheiratet, 3 Töchter) ist ihr alleiniger Rabbiner. In seinem Büro im Rabbinat, wo man ihn in der Regel werktags zwischen 9 und 13 Uhr antrifft, steht ein prachtvoll verzierter Toraschrein, mit der in einem Sammentafel umgebenen Torarolle (Bibel).

Schon morgens um fünf auf den Beinen

„Manchmal bin ich schon morgens um fünf auf den Beinen“, sagt der Rabbi. „Russische Übersiedler auf der Durchreise suchen eine Bleibe. Oder wenn ich bei einem plötzlichen Todesfall.“ Trost spenden muß.

Er hat Zeit für jeden, der Hilfe braucht – auch wenn es manchmal an die Grenzen seiner Kraft geht. Zum Vergleich: Die Münchner Jüdische Ge-

meinde hat für nur 4 500 Mitglieder zwei Rabbiner.

Ahron Daum lebt nach der „Halacha“, einer 2000 Jahre alten Sammlung religiöser Gesetze.

„Der Sabbat (Samstag) ist uns heilig, jegliche Tätigkeit ist dann verboten. Auch Autofahren und Telefonieren. Selbst das Licht anknippen gilt

als Verstoß gegen das Gesetz“, sagt der Rabbi. Am Sabbat geht der fromme Jude in die Synagoge, läßt gut und vor allem koscher. Das Wort bedeutet „rein“. Schweinefleisch ist verboten. Fleisch und Milch dürfen nie zusammen auf dem Tisch stehen. Nach dem Essen wird gerührt, ansonsten in religiösen Schriften gelesen.

Juden halten sich ausschließlich an das Alte Testament und warten auf den Erlöser (Messias). Im Gegensatz zum Christentum, wonach der Erlöser (Jesus) bereits gekommen ist.

Größe Serie – 6. Folge

Gott

in Report über Gemeinden in unserer Stadt

Frankfurt

als Verstoß gegen das Gesetz“, sagt der Rabbi.

Am Sabbat geht der fromme Jude in die Synagoge, läßt gut und vor allem koscher. Das Wort bedeutet „rein“. Schweinefleisch ist verboten. Fleisch und Milch dürfen nie zusammen auf dem Tisch stehen. Nach dem Essen wird gerührt, ansonsten in religiösen Schriften gelesen.

Juden halten sich ausschließlich an das Alte Testament und warten auf den Erlöser (Messias). Im Gegensatz zum Christentum, wonach der Erlöser (Jesus) bereits gekommen ist.

„Ich fühle mich in Frankfurt wohl“

Rabbi Daum wurde in Kfar Saba geboren, einer mittelgroßen Stadt (50 000 Einwohner) bei Tel Aviv. Er studierte in London, empfing seine Ordination in New York. Seit 1987 lebt er mit seiner Frau und den drei Töchtern in Frankfurt. „Ich habe ein sehr herzliches und freundschaftliches Verhältnis zu den Gemeindegliedern und fühle mich hier wohl.“

Die Juden in Frankfurt beten in sechs Synagogen und Bethäusern. Am bekanntesten ist die Westend-Synagoge (1910 geweiht). „Dort nehme ich am Gottesdienst teil, besuche aber in regelmäßigen Abständen auch die anderen Gotteshäuser“, sagt der Rabbiner.

Wo sie sind? Der Rabbi redet nicht gern drüber. Die Sicherheit. Auch heute können sich Juden in Frankfurt nicht sicher fühlen.

„Der Sabbat (Samstag) ist uns heilig, jegliche Tätigkeit ist dann verboten. Auch Autofahren und Telefonieren. Selbst das Licht anknippen gilt

als Verstoß gegen das Gesetz“, meint Michael Friedmann, Kulturreferent der Gemeinde. „denn die Gemeinde wird größer. Auch durch die Zuwanderer aus Rußland.“

„Größerer Kindergarten, größere Schule (die zum Abitur führt), mehr Freizeitangebote für Kinder und Jugendliche. Ein Haus kann man umbauen. Aber die Gedanken in den Köpfen der anderen?“

„Die Frage, ob jüdisches Leben in Deutschland wieder möglich ist, kann heute vorbehaltlos mit ja beantwortet werden“, sagte Ignatz Bubis, Vorsteher der Frankfurter Gemeinde, als er das Zentrum 1986 eröffnete.

Die Wahrheit des Jahres 1992: Die Juden in Frankfurt haben immer noch keinen Frieden. Vor dem Gemeindezentrum wacht die Polizei. Tag und Nacht. Wegen der radikalen Rechten. Wegen der radikalen Araber.

Das Wort Shalom – das Frieden bedeutet – ist immer noch ein Wunsch. Keine Wirklichkeit.

Am Freitag lesen Sie

Posaunen und Trompeten verkünden den Ruhm Gottes. Sonntags bleiben die Kirchenbänke leer.

Ahron Daum – hier in seinem Büro im Rabbinat – ist der alleinige Rabbiner der jüdischen Gemeinde in Frankfurt. Foto: Thomas Rohne

Der Hauptraum in der Synagoge ist den Männern vorbehalten, Frauen sitzen auf der Empore. „Im Gottesdienst wird aus der Tora gelesen sowie in der Landessprache gepredigt“, erklärt Rabbi Daum. Im Gemeindezentrum gibt es keine Synagoge. Es ist

Helmut Löhner, Fritz Müller aus Klassikern der Welt-Literatur. Marcel Reich-Ranicki, der Kritiker, sprach über Heinrich Heine und die Liebe. Zur jährlichen „Jüdischen Kulturwoche“ kommen 20 000 Besucher. „Wir müssen unsere Infra-

Article from a series which appeared monthly in the Swiss-Jewish newspaper "Jüdische Rundschau". These articles later were the basis for the book "Halachah Aktuell".

Halacha aktuell

Hochzeiten während der Se'fira-Zeit

Rabb.
Ahron Daum, Biel

Seit jeher ist es Sitte, während der Se'fira-Zeit, d.h. zwischen Pessach und Schawuot, keine Hochzeiten zu feiern. Obwohl dieser Brauch von allen Gemeinden Israels vorbehaltlos angenommen wurde, kommt es doch in der Praxis zu recht unterschiedlichem Verhalten. Manche halten die Se'fira-Trauer von Pessach (2. Tag), bis Lag Ba'omer (33. Tag der Se'fira-Zählung), andere vom 1. Ijar bis Schawuot. Hier soll versucht werden, die Stellungnahme der Gesetzgebung und die so unterschiedliche Interpretation zu erklären.

Hierzu lesen wir im Schulchan Aruch (1), dass wir zwischen Pessach und Schawuot keine «Sema-chot» (Freudenfeste) wie z.B. Hochzeiten feiern, da während dieser Zeit die Schüler von Rabbi Akiba an einer Epidemie umkamen. Dagegen sind uns Freuden an Lag Ba'omer gestattet, denn an diesem Tag hörte das Sterben auf. Rabbi David ben Schmuel (1586-1667) bringt in seinem Kommentar zum Schulchan Aruch «Turej Zahav» (2) eine abweichende Erklärung: Er stellt fest, dass Lag Ba'omer nicht deshalb gefeiert wird, weil an ihm das Sterben der Schüler ein Ende nahm, sondern weil dieser Tag als ein Symbol betrachtet wird. Während der 49tägigen Se'fira-Periode zwischen Pessach und Schawuot starben die Schüler nur an 33 Tagen. An den Tagen, an denen keine Tachanun (Buss- und Bittgebete) gebetet werden, starben sie nicht.

Er erklärt seinen Standpunkt wie folgt: Die Tage während der Se'fira-Zeit, an denen wir keine Tachanun beten, sind: die sieben Tage von Pessach, beginnend mit dem 2. Tag, sieben Schabbat-Tage und die beiden Tage von Rosch Chodesch Ijar. Das sind 16 Tage. Wenn wir diese Zahl von der 49tägigen Se'fira-Periode abzählen, bleiben 33, eben jene Tage, an denen die Schüler starben. Demzufolge trennt Lag Ba'omer die 33 Tage des Sterbens von den restlichen.

Rabbi David ben Schmuel, auch «TAZ» genannt (Abkürzung von «Turej Zahav»), sagt aber: «Es gibt auch andere Meinungen, die behaupten, dass alle Schüler von Rabbi Akiba nur bis Lag Ba'omer starben, denn an diesem Tage kam die Epidemie zum Stillstand. Darum betrachten sie alle Tage nach Lag Ba'omer als gewöhnliche Tage, an welchen uns Freudenfeste erlaubt sind.»

«Dennoch», meint der TAZ, «kamen fast 800 Jahre später grosse Tragödien, wie z.B. die Kreuzzüge, über unser Volk, die das gesamte europäische Judentum beinahe

vernichteten. Deshalb setzen wir die Trauer nach Lag Ba'omer fort, um so jener tragischen Ereignisse zu gedenken. Es gibt welche, die dies nicht tun, mit der Begründung, ihre Vorfahren hätten zu jener Zeit nicht in Europa gelebt.»

Rabbi Israel Meir Ha'kohen (1838-1933), der Chafetz Chajim, zitiert in «Bi-ur Halacha» (3) zwei Meinungen:

Die Ansicht, nach welcher die Schüler Rabbi Akibas nur an 34 Tagen starben, wird durch einen Midrasch bestärkt, demzufolge die Epidemie 15 Tage vor Schawuot aufhörte. 49-15=34. Es verbleiben 34 Tage für Trauer. Insofern wir das halachische Konzept von «mikzat ha'jom ke'kulo» (4) in bezug auf die Trauer anwenden, indem wir eine Stunde Trauer des 34. Tages einem vollen Tag gleichsetzen, verstehen wir, dass am 34. Tag der Se'fira-Zählung, also einen Tag nach Lag Ba'omer, Hochzeiten gefeiert werden können.

Diese Ansicht vertritt Rabbi Josef Karo, der Autor des Schulchan Aruch.

Die zweite Meinung, erwähnt im «Bi-ur Halacha», stützt sich auf die Tosfot (Kommentar des Talmuds), wonach die Schüler Rabbi Akibas an den 33 Tagen zwischen Pessach und Schawuot starben. An den Tagen, an denen wir keine Tachanun beten, starben sie nicht.

Diese sind: die sieben Tage des Pessach-Festes (beginnend mit dem 2. Tag), sechs Schabbatot, zwei Tage von Rosch Chodesch Ijar und ein Tag von Rosch Chodesch Siwan. Dies sind 16 Tage. Subtrahiert man diese Zahl von 49, so bleiben 33 Tage. Anhänger dieser Meinung halten Trauer von Rosch Chodesch Ijar bis Schawuot und feiern während dieser Zeit keine Hochzeiten. Bis Rosch Chodesch Ijar sowie an Lag Ba'omer und den drei Tagen vor Schawuot ist ihnen dies erlaubt.

Diese Meinung vertritt Rabbi Moses Iserless (1520-1572), genannt «Rema», der bedeutendste Kritiker des Schulchan Aruch.

Der Aruch Ha'schulchan (5) wiederholt beide Ansichten. «Wir jedoch», so sagt er, «haben die striktere Haltung der beiden Ansichten angenommen und halten beschränkte Trauer (d.h. keine Hochzeitsfeiern) während der gesamten Se'fira-Periode. Ausgenommen sind Lag Ba'omer und die drei Tage unmittelbar vor Schawuot. Andererseits kritisieren wir auch niemanden, der nur einen Teil der Trauerzeit respektiert, dies aus den Gründen, die oben erwähnt wurden.»

Quellenangabe:

- (1) Schulchan Aruch, Orach Chajim, 493/1
- (2) ibid
- (3) Mischna Berurah, 493
- (4) Talmud Bavli, Pessachim, 4 a
- (5) Aruch Ha'schulchan, Orach Chajim, 493/3-5